

केंद्रीय विद्यालय संगठनम् लखनऊ संभागः

सत्रान्त पुनः-परीक्षा 2023 – 24

कक्षा – अष्टमी

विषय – संस्कृतम्

समय – सार्ध होराद्वयम्

पूर्णांकः – 60 अंकाः

छात्रस्य नामः-

अनुक्रमांक

कक्षा वर्ग

दिनांक

परीक्षकस्य हस्ताक्षरम्..... निरीक्षकस्य

हस्ताक्षरम्.....

सामान्य निर्देशः -

1. अस्मिन् प्रश्न पत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
 2. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति ।
 3. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
 4. प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्दिष्ट स्थाने एव लेखनीयानि ।
- खण्ड 'क' अपठित अवबोधनम् (10अंकाः)

प्रश्न- 1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा दत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि
लिखत –

पुरा सर्वे जनाः नीतिर्धर्मपरायाणाः आसन् । तेषां कृते चरित्रमेव सर्वोपरि
आसीत् । सर्वे समाजस्य नियमाः पालयन्ति स्मः । परं यदा नरैः नियमान्
उल्लंघ्य व्यवहारं आरब्धम् करोति, तदा भ्रष्टाचारस्य जन्म भवति ।
भ्रष्टाचारस्य मूले लोभस्य प्रवृत्तिः भवति । लोभः च अनन्तकः व्याधिः ।
धनलोभिनः जनाः कस्यचित् लघुतरम् अपि कार्यं विना किमपि स्वीकृत्य न
कुर्वन्ति । अन्यान् च उत्कोचादि ग्रहणे प्रेरयन्ति । इत्थं भ्रष्टाचारः शनैः
शनैः प्रसरति । सम्पूर्ण राष्ट्रं अधोगतिम् प्राप्नोति । अस्य परोपकारः

भाषणेषु न अस्ति । लोभस्य विकारस्य दूरकरणाय प्रयत्नीयम् येन
भ्रष्टाचारस्य अन्तः भवेत् ।

(I) एकपदेन उत्तरत - (1 x 2 = 2)

(क) पुरा सर्वे जनाः कीदृशाः आसन् ?

उत्तरम् -

(ख) भ्रष्टाचारस्य मूले कस्य प्रवृत्तिः भवति ?

उत्तरम् -

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (2x 2 =4)

(1) भ्रष्टाचारस्य जन्म कदा भवति ?

उत्तरम् -

(2) भ्रष्टाचारस्य अन्तः कथं भविष्यन्ति ?

उत्तरम् -

(III) कोष्ठकेभ्यः निर्देशानुसारम् उत्तरत - (1 x 4 = 4)

"अन्यान् च उत्कोचादि ग्रहणे प्रेरयन्ति" (क) अस्मिन् वाक्ये क्रिया पदं किम् ?

(i) उत्कोचादि []

(ii) प्रेरयन्ति []

(iii) अन्यान् []

(2) "इत्थं भ्रष्टाचारः शनैः शनैः प्रसरति ।" अस्मिन् वाक्ये अव्यय पदं किम् ?

(i) शनैः []

(ii) प्रसरति []

(iii) भ्रष्टाचारः []

(3) 'लोभस्य' अत्र कः विभक्तिः अस्ति ?

(i) तृतीया []

(ii) पञ्चमी []

(iii) षष्ठी []

(4) 'परोपकारः' इत्यस्य पदस्य कः विच्छेदः भवति ?

(i) पर + उपकारः []

(ii) परो + पकारः []

(iii) पर + अपकारः []

खण्ड 'ख' रचनात्मक कार्यम् (10 अंकाः)

प्रश्न -2. मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथां पूर्यत –

(1/2x 10=5)

यदा , खादेतुम् , सहसा , तदा , यादे , दूरे, कश्चन,
परम् , तर्हि , नीचैः

एकस्मिन् वने 1 व्याधः जालं विस्तीर्य 2

स्थितः| क्रमशः आकाशात् सपरिवारः कपोतराजः 3

आगच्छत् | 4 कपोताः तण्डुलान् अपश्यन् 5

तेषां लोभो जातः| परं राजा सहमतः नासीत्। तस्य युक्तिः

आसीत् 6 वने कोऽपि मनुष्यः नास्ति 7 कुतः

तण्डुलानाम् सम्भवः| 8 राजः उपदेशम् अस्वीकृत्य

कपोताः तण्डुलान् 9 प्रवृत्ताः जाले निपतिताः| अतः

उक्तम् 10 '..... विदधीत न क्रियाम्'।

प्रश्न-3. चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायाः साहाय्येन पञ्च वाक्यानि रचयत –
(1x5=5)

(उद्यानम्, प्रातः चलनं, जनाः, लाभदायकं, एकः वृक्षः, लघुबालिका, भ्रमणम्, मध्ये)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

खण्ड 'ग' अनुप्रयुक्त- व्याकरणम् (15 अंकाः)

प्रश्न-4. कोष्ठकप्रदत्तेषु पदेषु तृतीया विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि
पूरयत- (1×4 =4)

- (1) सह पुत्री गच्छति । (मातृ)
 (2) विना विद्या न लभ्यते । (परिश्रम)
 (3) छात्रः लिखति । (लेखनी)
 (4) सूरदासः अन्धः आसीत् । (नेत्र)

प्रश्न- 5 . विशेषणपदैः सह विशेष्यपदानि योजयत- (1/2×5 =2 ½)

(क) काञ्चित्	अवकरम्
(ख) स्वच्छानि	क्षतिः
(ग) स्वच्छता	शान्तिम्
(घ) महती	गृहाणि
(ङ) अन्यत्	स्वास्थ्यकरी
- सही मिलान –
-
-
-
-
-
-
-
-
-

प्रश्न- 6. विलोम पदानि योजयत- (½ × 5 = 2 ½)

पुरतः	विरक्तिः
स्वकीयम्	आगमनम्
अनुरक्तिः	साहसः
भौतिः	परकीयम्
गमनम्	पृष्ठतः

सही मिलान –

प्रश्न -7. अधोलिखिते संधि विच्छेदे रिक्तस्थानानि पूर्यत - (1/2×5 =2 ½)

1) सहसैव = सहसा +

2) परामर्शानुसारम् = + अनुसारम्

3) वर्धर्हा = + अर्हा

4) अधुनैव = अधुना +

5) प्रवृत्तोऽपि = प्रवृत्तः +

प्रश्न-8. मंजूषातः अव्यय पदानि चित्वा वाक्यपूर्ति कुरुत- (1/2×5 =2 ½)

नेत्यम्	आपे	तावत्	यथा	यादशम्
---------	-----	-------	-----	--------

- (1) कर्म करिष्यसि, तादृशं फलं
प्राप्यसि ।
- (2) राजा तथा प्रजा ।
- (3) यावत् सफलः न भवति परिश्रमं
कुरु ।
- (4) तयोः प्रियं कुर्यात् ।
- (5) वर्षशतैः निष्कृतिः न कर्तुं शक्या
।

खण्ड 'घ' पठित – अवबोधनम् (25)

प्रश्न- 9. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारित-प्रश्नानाम् उत्तराणि
लिखत- (3 अंकाः)

जनवरी मासस्य तृतीये दिवसे 1831 तमे ख्रिस्ताब्दे माहाराष्ट्राज्ये
नायगांव - नाम्नि स्थाने सावित्री अजायत | तस्याः माता लक्ष्मीबाई पिता च
खण्डोजी इति अभिहितौ | नववर्षदेशीया सा ज्योतिबा - फुले - महोदयेन
परिणीता | सः अपि तदानीं ब्रयोदश - वर्षकल्पः एव आसीत् | यतोहि
ज्योतिबा फुले स्त्रीशिक्षायाः प्रबलः समर्थकः आसीत् अतः सावित्र्याः मनसि
स्थिता अध्ययनाभिलाषा उत्साहं प्राप्तवती | इतः परं सावित्री साग्रहम्
आंग्लभाषायाः अपि अध्ययनं कृतवती |

[1] एकपदेन उत्तरत - (1x2=2)

(i) सावित्र्याः मातुः नाम किम् आसीत् ?

उत्तरम् - -----

(ii) कः स्त्रीशिक्षायाः प्रबलः समर्थकः आसीत् ?

उत्तरम् - -----

[2] पूर्णवाक्येन उत्तरत - (1x1=1)

(i) सावित्री कदा अजायत ?

उत्तरम् -

[3] प्रदत्त - विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत- (1x2=2)

(i) " प्रबल : समर्थकः " अत्र विशेषण - पदं किम् ?

(क) समर्थकः [] (ख) प्रबलः [] (ग) बलः [] (घ)
सा []

(ii) "सावित्री आंग्लभाषायाः अपि अर्द्धयनं कृतवती | " इत्यत्र क्रियापदं
किम् ?

(1) सावित्री [] (ख) अर्द्धयनं [] (ग) कृतवती []
(घ) आंग्लभाषायाः []

प्रश्न-10. अधोलिखितं पठित- पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -
(3 अंकाः)

त्रिशूलाग्निनागैः पृथिव्यस्त्रघौरैः , अणूनां महाशक्तिभिः पूरितेयम् ।

सदा राष्ट्ररक्षारतानां धरेयम् , क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः ॥

इयं शिल्पिनां यंत्रविद्याधराणां , भिषक्षास्त्रिणां भूः प्रबंधे युतानाम् ।

नटानां नटीनां कवीनां धरेयं , क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः ॥

[1] एकपदेन उत्तरत- (1x2=2)

(i) केषां महाशक्तिभिः पूरितेयम् ?

उत्तरम् -

(ii) कुत्र राजते भारतस्वर्णभूमिः?

उत्तरम् -

[2] पूर्णवाक्येन उत्तरत- (1x1=1)

(i) घौरै अस्त्राः के?

उत्तरम् -

[3] भाषिक कार्यम्- (1x2=2)

(i) 'धरेयम्' शब्दस्य सन्धि विच्छेदं कुरु-

- (क) धर + इयम् [] (ख) धरा + इयम् [] (ग) धरे + यम् []
(घ) धरा + अयम् []

(ii) 'क्षितौ' इत्यत्र का विभक्तिः ?

- (1) चतुर्थी [] (ख) पञ्चमी [] (ग) षष्ठी []
(घ) सप्तमी []

प्रश्न-11. रेखांकित पदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत- (1
x 5 =5)

(1) वयं स्वदेशस्य राज्यानां विषये जातुमिच्छामः |

(2) अधुना प्लास्टिकनिर्मितानि वस्त्रानि प्रायः प्राप्यन्ते |

(3) सर्वकारस्य घोषणा अस्ति।

(4) गजधरः सुंदरः शब्दः अस्ति |

(5) क्षुधार्तः सिंहः कुत्रापि आहारं न प्राप्तवान् ।

प्रश्न -12. श्लोकांशान् योजयत-	(1/2x4=2)
"क"	"ख"
(1) यं माता पितरौ कलेशं पीयूषतुल्यम्	नदीनां जलं यत्र
(2) सदा पर्वणामत्सवानां धरेयम्	आचार्यस्य च सर्वदा
(3) सुपूर्णं सदैवास्ति खाद्यान्नभाण्डम् भारतस्वर्णभमिः	क्षितौ राजते
(4) तयोर्नित्ये प्रियं कुर्यात् नृणाम्	सहेते संभवे

प्रश्न -13. उचित कथानां समक्षम् 'आम्' अनुचित कथनानां समक्षं च 'न'
इति लिखत- (1 x 4 = 4)

(1) बालकाः धेनुं कदलीफलानि भोजयन्ति ।

(.....)

(2) वायुं विना क्षणमपि जीवितुं न शक्यते ।

(.....)

(3) अहम् अविवेका भारतजनता अस्मि।

(.....)

(4) अहं विज्ञानधना ज्ञानधना चास्मि।

(.....)

प्रश्न-14. घटनाक्रमानुसारं वाक्यानि पुनः लिखत— (4)

- (क) गुहायाः स्वामी दधिपुच्छः नाम शृगालः समागच्छत्।
(ख) सिंहः एकां महतीं गुहाम् अपश्यत्।
(ग) परिभ्रमन् सिंहः क्षुधार्तो जातः।
(घ) दूरस्थः शृगालः रवं कर्तुमारब्धः।
(ङ) सिंहः शृगालस्य आह्वानम् अकरोत्।
(च) गुहायां कोऽपि अस्ति इति शृगालस्य विचारः।